

forskeres tolkninger af de enkelte historiske tildragelser samt i det afsluttende afsnit XVIII om eftertidens syn på landboreformerne at understrege også det historiografiske aspekt.

I 18 temaafsnit gengives kilder og tolkninger vedrørende hvert enkelt tema. Alene en gennemgang af listen over disse 18 temaer viser, hvorledes de økonomisk-tekniske aspekter over et bredt tidsrum har forskubbet tyndepunktet i forhold til den tidligere centrering omkring Stavnsbåndsløsningen, men også hvor kalejdoskopisk billedet kan fremtræde, medmindre indgangsvinklen til de mange kilder styres meget stærkt af forfatteren i indledning og realkommentarer. Endvidere bliver det et problem at få plads til en tilstrækkeligt dybtgående behandling af samtlige temaer. Dette underbygger yderligere behovet for en stærk og entydig styring af stoffet. Her synes værket ikke helt at kunne leve op til kravene og ambitionsniveauet trods den meget kyndige og veldisponerede fremlæggelse af strukturen i det gamle bondesamfund i indledningen. Forfatteren viger også tilbage for helt at forkaste den traditionelle forkærlighed for Stavnsbåndsløsningen som den centrale landboreform til fordel for de økonomisk/tekniske reformer. Her skal der blot peges på vurderingen hos Hans Jensen i »Dansk Jordpolitik« I (Kbh. 1936, s. 242). I det hele taget ville en stærkere fremhævelse af de landvindinger som forskningsmæssigt skete med Hans Jensens, Sigurd Jensens og Fridlev Skrubbeltrangs indsats i trediverne på det bredere social-økonomiske plan ikke alene have været forsvarlig, men også ønskelig. Så kunne gerne afsnittet om den jyske proprietærfejde have været udeladt som forholdsvis uinteressant, ligesom det lille og ganske utilfredsstillende afsnit vedrørende befolkningens størrelse og vækst burde være strøget til fordel for nogle ekstra linjer i indledningen. Til gengæld er der grund til fremhæve afsnittene om udskiftningen og om hoveriet, der kyndigt og godt leder ind på de nye tolkninger af reformperioden, og klart viser, hvorledes landbrugets problemer blev taget op til løsning, længe før de »gode« mænd senere i året 1784 begik et vellykket statskup og erobrede historikernes gunst.

Ovenstående kan tjene til at påpege, at det ikke er et kildehefte til belysning af de enkelte sociale gruppers livsvilkår, men en fremstilling, der har til formål at belyse de økonomiske, tekniske og retslige rammer for samfundsgruppernes udfoldelse, som disse rammer blev omstruktureret i slutningen af 1700-tallet. Der er al mulig grund til byde denne nye fremstilling velkommen som en tiltrængt fornyelse af opfattelserne og fremstillingerne fra 1888.

Finn Stendal Pedersen

Isabel de Madariaga: Russia in the Age of Catherine the Great. London, Weidenfeld and Nicolson Ltd., 1981. 698 s. £ 20.

Denne bemærkelsesværdige bog er den første samlede fremstilling af Katharina II.s regeringstid siden 1883. Forf. vil især være kendt for sit magnum opus om Det væbnede Neutralitetsforbund af 1780, og dette nye storværk giver da også en kyndig og stærkt savnet redegørelse for Ruslands udenrigspolitik i Katharina II.s langvarige regeringsperiode. Men bogens hovedvægt er lagt på den indre udvikling – særlig på socialhistorien, administrationshistorien og de evindelige fraktionsstridigheder ved hoffet. I centrum for fremstillingen står Katharina II, der levendegøres som en flittig, smidig og visionær politiker.

Ethvert værk, der som dette vil præstere en aktuel helhedsopfattelse af årtiers udvikling på grundlag af hele den hidtidige forskning og en mængde tilfældigt trykte kilder, har naturligvis sine svagheder. Svagest i denne bog står den økonomiske udvikling, og det skyldes øjensynlig ikke så meget forskningens stade som den omstændighed, at forf. betragter det russiske samfund som statisk og »fastfrosset«. På kreditsiden må til gengæld

regnes forf.s originale bidrag til belysning af Katharina II.s uddannelsespolitik og holdning til bondespørgsmålet.

Som en veldokumenteret og problemorienteret syntese tåler denne imponerende bog sammenligning med Reinhard Wittrams tobindsværk fra 1964 om Peter den Stores regeringstid. Den vil nok blive hurtigere forældet end Wittrams. For trods den hastigt voksende interesse, ikke mindst i den angelsachsiske historikerverden, er Katharina II.s regeringstid stadig langt svagere udforsket end Peter den Stores. Men der vil alligevel gå mange år, før man kan komme uden om at konsultere Isabel de Madariaga, når man skal beskæftige sig seriøst med Ruslands historie 1762-96.

Hans Bagger

Henri Troyat: Alexandre Ier. Le Sphinx du Nord. Paris, Flammarion 1981. 467 s. 169,50 kr.

Den store kender af russisk litteratur og historie, Henri Troyat, der har skrevet monografier om Dostojevski, Puskhin, Tolstoi, Peter den Store og Katarina II, har udsendt et nyt arbejde om Alexander I. Bogen bygger på et meget bredt grundlag af trykte kilder og litteratur, herunder også litteratur på russisk. De klassiske biografier af Alexander I, skrevet af Schilder, Grunwald og Paléologue, er blevet kraftigt udnyttet; således har Troyat også »lånt« sin titel fra Paléologue. Troyat godtager uden forbehold de grundlæggende synspunkter på perioden 1803-13 som Tolstoi anlægger i »Krig og Fred«. Det gælder f.eks. beskrivelsen af adelens liv og af miljøet omkring hoffet, og det gælder vurderingen af den militære strategi under felttoget i 1812. Bogen er fuld af farve og skrevet i en livfuld stil. Men den savner ganske originalitet.

Emanuel Halicz

NYESTE TID

R. F. Leslie (ed.): The History of Poland since 1863. Cambridge University Press 1980. xii + 494 s.

De seneste års dramatiske begivenheder i Polen har naturligvis vakt en meget betydelig interesse for landet og dets historie. Selv om det vel altid er nyttigt at kende noget til et lands historie for at forstå samtiden, må det i tilfældet Polen siges at være en absolut nødvendighed, fordi der næppe er noget andet land, hvor den historiske bevidsthed er så udbredt, og hvor historiske argumenter bruges og misbruges i den politiske debat som netop i Polen.

Litteraturen om Polens historie på vestlige sprog er ganske omfattende, men det drejer sig oftest om enten oversigtsværker uden mere dybtgående analyser og dokumentation eller om afhandlinger vedrørende specielle emner eller begivenheder. Det må endvidere konstateres, at de eksisterende bøger om Polens historie før 1939 er ved at være forældede, medens til gengæld historieskrivningen om tiden efter 1945 meget ofte er stærkt tendentiøs og ensidig, enten fordømmende eller rosende. Derimod foreligger der en hel række videnskabeligt værdifulde monografier og kildeudgaver om Polen under 2. verdenskrig.

Disse savn imødekommes i betydelig udstrækning af et samleværk af fire fremtrædende engelske specialister. Hovedredaktøren, R. F. Leslie behandler perioden fra 1863 til 1914.